

25. marts 2025

NOLEMTĪBA NOLAIŽAS PĀR VIRTUVI

KRITIĶU ĪSVIEDOKĻI PAR LATVIJAS NACIONĀLĀ TEĀTRA IZRĀDI "ILGU
TRAMVAJS" PĒTERĀ KRILOVA REŽIJĀ

IEVA RODIŅA

Teātra kritiķe un zinātniece

Aristokrātiska plēsēja

Ieva Rodiņa: Pētera Krilova "Ilgu tramvajs" Latvijas Nacionālā teātra dūmakainajā Jaunajā zālē skatītājus ievēd naturālistiski detalizētā vidē, kurā aktieri, neskatoties uz pietuvinājumu publikai (vai drīzāk pateicoties tam) darbojas absolūti organiski un patiesi. Kristīnes Abikas iekārtotā telpa un kostīmi darbību ierāmē konkrētā laiktelpā – 20. gadsimta vidus Ņūorleānas Franču kvartālā *Vieux Carré* –, taču varoņu attiecības iegulst universālā vēstījumā par mīlestības, kaislības, naida un varas spēlēm, kurās ir ne tikai psiholoģiskas "mežģīnes", bet arī ļoti daudz fiziskuma – gan jutekliska, gan skarba, pat vardarbīga.

Izrāde ne tikai sniegs baudu lugu zinošiem skatītājiem, kurus interesē, kā režisors un aktieri interpretē Tenesija Viljamsa lugu un tās kanoniskās lomas, bet arī iepriecinās klasikas cienītājus, jo iestudējuma centrā ir psiholoģiski noslīpēti aktierdarbi un pārliedzoša vizualitāte. Lienītes Slišānes gaismu partitūrā iekļaujas gan dūmakaini

ēnainas gaismu strēles, piešķirot aktieru tuvplāniem kinematogrāfisku izteiksmību, gan dzīvā uguns (romantiski degoša svece vai gāzes plīts atklātā liesma). Trīs stundas un četrdesmit minūtes garajā iestudējumā, no ainas uz ainu nemitīgi mainās temporitms un atmosfēra, ko paspilgtina Aleksandra Tomasa Matjussona (viņš izrādē iejūtas arī epizodiskajā Pablo lomā Stenlija pokera kompānijā) dzīvais muzikālais pavadījums.

Izrādes galvenais intrigas objekts un pievilksanas punkts neapšaubāmi ir Maija Doveika – aktrise, kurai Blanšas loma, tā vien šķiet, ir zvaigznēs ierakstīta. Un pat ar milzīgajām gaidām un priekšstatiem par to, kāda būs viņas Blanša, Doveika ar savu talantu pārsteidz, apbur un suģestē, kā virtuoza pianiste spēlējot milzīgā amplitūdā – no elegantas komēdijas līdz dziļai traģikai, vienlaikus neieslīgstot patētiskā, sentimentā vai sevis žēlošanā. Viņas Blanša ir psihofiziski niansēti izstrādāts tēls, kurā līdzās aristokrātiskam staltumam un pašapziņai dziļi zemapziņā paslēpies plēsējas (tarantula) instinkts, esot gatavai ar zobiem un nagiem cīnīties par savu izdzīvošanu. Taču šī, protams, nav vienas aktrises monoizrāde – vienlīdz pārliecinoši savu vietu izrādes tēlu sistēmā ieņem gan Jana Ļisova (Stella), gan Jēkabs Reinis (Stenlijs), gan Gundars Grasbergs (Mičs). Sevišķs prieks par Janu Ļisovu, kuru ieraugām spēcīgā dramatiskā lomā, aktrisei psiholoģiski precīzi atklājot varones atrašanos krustcelēs starp atkarību no viņas elka – vīra Stenlija un zemādas līmenī iesakņoto bezierunu mīlestību pret māsu.

Režisors, rūpīgi “izgašojot” lugas tekstu levas Strukas tulkojumā, radījis blīvu un psihoanalītiski motivētu stāstu, kurā ir aizraujoši sekot līdz katrai minūtei, katrai niansei, katrai emocijai – un tādu šajā iestudējumā ir daudz.

ZANE RADZOBE

Teātra kritiķe un zinātniece

Trīs Blanšas

Zane Radzobe: Pēteris Krilovs "Ilgu tramvaju" šoreiz izlasījis neierasti. Turklāt – lieliski, ka izrādes nežēlīgā lietišķība ir daudz tuvāka Tenesijam Viljamsam nekā Latvijas teātrī ierasti romantizētie sapņojumi par lugas tēmām.

Izrāde ir lakoniski iekārtota, Kristīnes Abikas scenogrāfijai signalizējot par reālismu. Režisors arī ļauj lēni un ar garšu izspēlēties "otrā plānā" vīriešiem – Kasparam Aniņam (Stīvs), Aleksandram Tomasam Matjussonam (Pablo), Uldim Anžem (Ārsts) un īpaši Gundaram Grasbergam (Mičs). Lai gan šīs garlaikotās ikdienības centrā, protams, vienalga ir paplašinātās Kovaļsku ģimenes piespiestā kopdzīve.

Visneparastākais iestudējumā, manuprāt, ir tas, ka šajā versijā katrs no varoņiem ir tā iegrimis savā personiskajā ellē, ka viņi cits ar citu īsti pat nesaskaras un katrā ziņā otra liktenī ir ne vairāk kā kaitinoša epizode.

Jēkabs Reinis Stenliju spēlē kā viengabalainu, nesatricināmu un patiesi vardarbīgu cilvēku, lai gan viņa daba izlaužas tikai dzērumā un tikai attiecībās ar sievu. Janas Ļisovas Stella tāpēc šoreiz ir ļoti pragmatiska, uz izdzīvošanu vērsta. Varbūt tāpēc, ka vīru mīl. Varbūt tāpēc, ka viņas ģimenes dzīve ne ar ko neatšķiras no kaimiņu skandāliem. Varbūt tāpēc, ka, lai pārrautu līdzatkarības ķēdi, jānotiek kam ekstrēmam, un tas vēl nav noticis. Katrā ziņā tā nav laimīga ģimene, ko apdraud Blanša, un arī nelaimīgāka pēc Blanšas aizbraukšanas tā nekļūst. Varbūt vienīgi dziļāka nolemtība nolaižas pār virtuvi.

Maijas Doveikas Blanša arī ir neparasta. Aktrise Blanšu secīgi nospēlē veselos trīs variantos, bet man neizdevās noķert, kā tie savā starpā sasaistās. Izrādes sākumā tā ir Latvijas teātra vēsturē nepārprotami stervozākā Blanša – manipulatore, izmantotāja, kas māsu (spriežot pēc Stellas reakcijām) *gazlaito* kopš dzimšanas. Skaista, sajūsminoša maita. Tad, ieraugot Stenlija varmācīgumu, viņa piepeši ir godīgi šokēta un pašreizējā metas cīņā par māsas dzīvi. Visbeidzot noslēgumā mēs redzam Blanšu, kuru dzīve salauzusi jau pirms gadiem divdesmit un kuras neizbēgamais gals tikai nejaušības dēļ sakritis ar dažām sakāpinātām vārdu pārmaiņām. Lugā ierakstītā Stenlija un Blanšas konflikta kulminācija, ja šeit vispār notiek, tad katrā ziņā nav tālejošām sekām; Blanša ārprāta sliekšni pārkāpj gluži patstāvīgi, Kovaļsku kopdzīves likumsakarības tādi sākumi nespēs satricināt.

Negribētos, lai šis apraksts izklausās kā kritika, jo katru no lomas daļām Doveika nospēlē spoži, nedaudz buksējot varbūt tikai ārprāta atveidā. Izrādi skatīties ir ļoti interesanti, ir daudz jauna un daudz būtiski pārdomājama. Bet ir godīgi atzīmēt, ka ne uz visiem jautājumiem par notiekošo man, izrādi skatoties, izdevās atbildēt.